

בבא בתרא ע

משה שווערד

1. דף על הדף בבא בתרא דף ע עמוד א

בגמ': ודייני גולה. ופירש הרשב"ם: 'דייני גולה - שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף יז ע"ש)'. כתב ביד מלאכי (אות קמג). דייני גולה הוא קרנא, דייני ארץ ישראל ר' אמי ור' אסי, הכי איתא סוף פרקא קמא דסנהדרין, וזו היא גירסת בה"ג סוף ה' נחלות, וכן הוא ברש"י שבהרי"ף פרק המקבל ובפרק המוכר את הבית קצ"ב ב', ובערוך ערך דן, והכי מיתו לה הכריתות והליכות עולם וספר יוחסין והר"ש סירליו בכלליו דוק ותשכח.

אך מצאתי לרשב"ם בפרק חזקת הבתים נ"א א', ובפרק המוכר את הבית ע' ב', ובפרק המוכר פירות ק' א', ובפרק בית כור ק"ז ב', כתב בפשיטות דייני גולה שמואל וקרנא ע"ש, וכ"כ רש"י שבהרי"ף, והנ"י בפרק חזקת הבתים ובהמוכר את הבית. ואני בעניי לא ידענא מאין יצא להם זה, אם לא שנאמר דכך היתה גירסתם בסנהדרין, אלא שיגעתי ולא מצאתי מאן דגריס הכי, מלבד שקשה בעיני לומר כן. דהא אתריה דשמואל נהרדעא הוה, כדאשכחן בפרק הרואה נ"ח ב', דקאמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא, ובפירוש איתמר בגיטין פ"א א', והא נהרדעא אתריה דשמואל היא וכו' ע"ש, ובשבת קט"ו ב', ואיתא תו בפרק השולח ל"ו ב', אמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא אי בני דינא דסורא אי בני דינא דנהרדעא, ופירש"י שם, בי דינא דסורא רב, בי דינא דנהרדעא שמואל, וכן בר"פ המניח ז"ך ב', הוה עובדא בנהרדעא וחייב שמואל, וכן בריש פ"ב דביצה דשמואל מערב אכולא נהרדעא, וע"ע תוס' פ"ק דב"ב ז' ב' ד"ה נהרדעי, ושם בגמרא קנ"ג א', ובספר כריתות ימות עולם ריש ש"ב ובספר יוחסין, ואיך שיהיה הדבר ידוע שהם אמוראים גמורים, ולא הוזכרו מעולם בברייתא, וכמ"ש רשב"ם בפרק המוכר פירות שם לא גרסינן תניא דאמוראי ניהו, א"נ הכי גרסינן תנו דייני גולה שונים ברייתא, ובפרק בית כור גרסינן נמי הכי ע"כ, וכן הגיה רש"ל שם. ולכאורה יש לתמוה, דהא אשכחן בפרק המוכר את הבית שם דקרי להו תלמודא תנאי, דהכי איתא התם לימא בפלוגתא דתני תנאי, דתניא שטר כס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי וכו', ודייני א"י אמר, וכו'.

אמנם לפי האמת נלע"ד, דמדלא הגיהו כאן לא רשב"ם ולא רש"ל כמו שהגיהו בהמוכר פירות, על כרחנו לומר דהגירסא שלפנינו מוטעית היא, וכך היתה גירסתם לימא בפלוגתא שטר כס וכו', ומימרא היא ולא ברייתא, וכן נראה בדברי רשב"ם שם שכתב לימא בפלוגתא הא דרב חסדא שטר כס וכו'. וכן מצאתי שוב להרשב"א בספר תולדות אדם סי' צ"ב דגרס הכי ע"ש, ויש לנו כיוצא בו בכמות ל"ב ב' בריש גיטין ה' ב', ובבבא קט"א וקנ"ד א' ע"ש, ובהוריות ב' א', ומצאתי סעד לדברי בדברי הרי"ף ז"ל שבפרק המקבל כתב, גרסינן בפרק המוכר את הבית שטר כס וכו', וידוע דלישנא דגרסינן נאמר על הרוב על מימרא, וכדנקיט הכי על ברייתא רגיל למימר גרסינן בפרק פלוני תניא וכו' ע"ש, וספ"ק דקדושין, ובפרק כל הבשר, ובפרק ב' דברכות, ובסוף תענית ובכמה דוכתי ימצא כן הבקי בהלכותיו, עיין סוף פרק קמא דביצה, ופרק במה מדליקין, ופרק ד' דמגילה ופרק אלו מגלחין כמה זמני.

2. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

(עד) בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחרוב פלוני המורכב חוץ מסדן פלוני מהו. אותו חרוב ודאי לא קנה, דהא שייריה בפירוש. שאר חרובין המורכבין קני או לא קני. מי אמרינן כיון דבסתמא לא קני חרוב המורכב וסדן השקמה ואצטרין לשיוריה מינייהו חד חרוב מוכחא מילתא דאקנויי אקני ליה שאר חרובין, דאי לאו הכי לא הוה צריך לשיוריה להאי ומדשייריה להאי גלי אדעתיה דאקני ליה הנך. או דילמא שאר חרובין נמי לא קני להו מכללא עד דמקני לה נהליה בפירוש א"ל לא קני וכן הלכה.

איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני אותו חרוב לא קנה. מאי לאו אותו חרוב הוא דלא קנה הא שאר חרובין קני. א"ל שאר חרובין נמי לא קני. תדע דאלו א"ל שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית, הכי נמי דמדלא שייר אלא שדה פלוני ההיא הוא דלא קני, הא שאר כל שדותיו קני. והא חדא שדה בלחוד הוא דזבין ליה. אלא לדמי הכא נמי לדמי. כלומר אלא לדמי דאמרינן לעולם לא זבין ליה אלא חדא שדה, והאי דאמר ליה חוץ משדה פלונית חוץ מדמי שדה פלונית קאמר ליה דאשתכח דשייר לנפשיה בשדה המכור כשיעור דמי אותה שדה פלונית. הכא נמי אע"ג דאמר ליה שדה אני מוכר לך חוץ מחרוב פלוני, לאו למימר דזבין ליה שאר חרובין דבסתמא לא מזדבני בכלל השדה, והאי דא"ל חוץ מחרוב פלוני (ת) [חוץ מדמי חרוב פלוני] קאמר דאשתכח דשייר בגוף השדה כשיעור דמי אותו חרוב. ובריייתא נמי דתני אותו חרוב לא קנה לאו אגופיה דההוא חרוב קאמר דהא אפילו שאר חרובין נמי לא קנה, אלא הכי קאמר כשיעור דמי אותו חרוב לא קנה מן השדה אבל שאר השדה קנה.

והני מילי היכא דההוא חרוב דשייריה ה"נ הוי מורכב, דכיון דבסתמא לא מזדבן על כרחיך לאו לשיוריה גופיה קא מכוין אלא לדמי דדידה קאמר דומיא דשדי אני מוכר לך חוץ משדה פלונית. אבל היכא דלא הוי מורכב כיון דבסתמא מזדבן לשיורי גביה קא מכוין. הילכך חזינן אי טבא הוא שיורי שייריה וההוא חרוב הוא דלא קני אבל שאר חרובין שאינן מורכבין קני, ואי בישא הוא כל שכן הנך כדאמרינן גבי דיקלא. ואפילו לחרוב המורכב נמי דוקא היכא דלא כתב ליה דזבין ליה כל השדה כולה בפירוש ולא כתב ליה ולא שיירית בזבינאי אילין קדמי כלום, אבל היכא דזאבין ליה כולה שדה היא וכל מה שבתוכה בפירוש ואילין מצרנהא וכתב ליה ולא שיירית בזבינאי אילין קדמי כלום. אע"ג דאמר ליה חוץ מחרוב פלונית אותו חרוב הוא דלא קני אבל שאר חרובין קנה. ואין צריך לומר דבשדה לא שייר ולא מידי, מ"ט דכיון דאי לא שייריה לחרוב מסתמא הוה קני ליה דהא כתב ליה ולא שיירית בזבינאי אילין קדמי כלום ולא גרע מהמוכר בית לחבירו בבירה גדולה. על כרחיך כי אצטרין

לשיוריה לחרוב גופיה הוא דאצטריך, ומדלא אתני אלא אהאי חרוב ש"מ דזבונני זבין ליה שאר חרובין ואותו חרוב הוא דלא קנה הא שאר חרובין קנה. ואיכא למימר נמי דברייתא דקתני אותו חרוב לא קנה בהכי מתוקמא ולא צריכין לאוקומה לדמי.

3. נימוקי יוסף מסכת בבא בתרא דף לז עמוד א

[תדע וכו']. דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר [דרך] שטות חוץ משדה פלוני או [חוץ] מחצי שדה פלוני אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות הכא נמי המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן השקמה דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר ללא צורך אין לנו לומר שמכר את השאר וכן פירש הר"ש ז"ל. מזאת ההלכה נפקא לן דלא דייקין בדבריו של אדם ענין שיהיה כנגדו אם לא אמר ממש ולעולם נימא דדרך השטות הוא שדבר ללא צורך:

4. חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

ושירור חרוב וסדן נמי שהוא ממילא כמשייר בפירוש שאר אילנות, כדמוכח לקמן דמקשינן לרב הונא ממתני' דקתני ר' שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואי אמרת שיורי משייר מדנפשייהו קא ינקי אלמא שירור החרוב דממילא ושירור מפורש דשאר אילנות חד דינא אית להו, וא"ת והא מתני' היא דאין להם דרך דתנן בין כך ובין כך לא מכר לא חיצת הקנים וכו' ולא חרוב המורכב ולא סדן השקמה ולא את הבור ולא את הגת ולא את השוכך בין חריבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דאלמא אף להנך דמכחשי בארעא צריך ליקח לו דרך, לא היא דהאי צריך ליקח לו דרך לאו אכולהו קאי אלא אבור וגת ושוכך דסליק מנייהו קאי ומשום דלא מכחשי בארעא:

וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכך כתב זה לשונו וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השוכך שנשארו לו בשדה ע"כ, הנה שפרט אלו אלמא לאלו בלבד צריך ליקח לו את הדרך הא לכל השאר לא, דכל דאית ליה למיחת לשיורא משייר כל מה שצריך לו, ואין לך דבר שצריך לשיירו כדרך, שלא יפרח באויר, ובהני לא פליגי ר"ע ורבנן דמשויירין הן לזה כמו לזה ונחית לשיורא למה שהן צריכין לר' עקיבא כמו לרבנן הואיל ומכחשי בארעא וכדרב הונא, ולרבנן ודאי דרך יש להם ואף לר"ע כן, ואינו במשמע שנאמר דרב הונא אמר סתם יש לו קרקע ואפי' לר"ע ונחלק אנחנו ביניהם ונאמר שלא על דרך אחד יש לו לר' עקיבא כרבנן, אלא לרבנן כל הצריך ואפי' דרך ולר"ע מלוא אורה וסלו ולא דרך, זו אינה תורה, ועוד דאם דרך אין לו ואינו רשאי ליכנס לשם ללקט פירותיו מלוא אורה וסלו למה ליה:

5. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

אמר [ליה] ואילו אמר ליה נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי... וא"ת ומאי קא מיבעיא ליה דהא בפ"ק (ה' ב') בשמעתא דהקובע זמן לחברו איבעיא לן אי אמרינן מיגו במקום חזקה ולא איפשיטא, וי"ל שאין כל החזקות שוות, והיינו דהתם לא איפשיטא והכא איפשיטא דאמרינן מיגו במקום חזקה זו דהא אסיקנא דנאמן בשבועה דאורייתא, ושמעינן מינה דאמרינן מיגו אפילו כשצריך שבועה דאורייתא, והיכא דלא מצי למימר נאנסו כגון שקבל עליו אחריות הפקדון תו לא מצי טעין החזרתו ומשתבע אידך ושקיל, וכל שכתוב בשטר אחריות סתם לגמרי משמע ואפילו מאונסין.

6. חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

אמר ליה ואי א"ל נאנסו מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי. תמיהא לי מאי קא קשיא ליה תו לרב עמרם דהא איהו מעיקרא לא בעא מיניה אלא אי אמרי' מגו כי האי נאמן או לא משום דאמר ליה שטרך בידי מאי בעי ואהדר ליה דנאמן משום מגו, וא"כ מאי קא קשיא מעתה, ועוד רב כהנא מאי חדית ליה השתא בהא דאמר ליה ואי א"ל נאנסו מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי היינו דאהדר ליה מעיקרא, ונראה לי דרב עמרם דינא וטעמא קא בעא מיניה, וכי אהדר ליה רב כהנא דנאמן אכתי בעי מיניה טעמא מאי, ואהדר ליה הגע עצמך אילו אמר ליה נאנסו זה כמה מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ואמאי לא אמרת לי עד השתא ולא שקלתיה לשטרא מההוא יומא אלא מה אית לך למימר דילמא לא אזדמין ליה עד השתא ונאמן הכא נמי נאמן בההוא מגו, א"נ יש לי לומר דהאי דקאמר ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי לאו רב עמרם היה אלא תלמודא הוא דבעי לה לברורה למילתא, כנ"ל:

7. תוספות מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי - לא משום דליהוי מיגו במקום עדים קפריך דא"כ מאי משני וליטעמך כי א"ל נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי הא כי אמר נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמר דאע"פ שהשטר בידו יכול להיות שנאנסו אלא אור"י דס"ד דמקשה דהא דקאמר דנאמן נאמן לגמרי קאמר אפי' בלא שבועה ולכך היה סבור דבלאו מיגו דנאנסו מצי

למימרה החזרתית לך דאי ע"י מיגו דנאנסו אמאי נאמן בלא שבועה ולהכי פריך ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי ומשני דמטעם מיגו נאמן ופריך כי אמר נאנסו לאו שבועה בעי.

8. חידושי הר"ן מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

אמאי ולימ' ליה שטרך בידי מאי - הקשה הרשב"א ז"ל מאי קא מקשי ליה, דהא רב עמרם גופיה הכי בעא מיניה אי אמרי' דמיגו דיכיל למימ' נאנסו ולא מצי אמ' ליה שטרך בידי מאי בעי כי אמ' החזרתית נמי נאמן, ואין זו קושי' אצלי, דהוה ס"ל לרב עמרם דכיון דפשט ליה רב חסדא מהימן ולא אדכר ליה מיגו כלל ולא אמ' ליה נמי מהימן ובשבועה, דכי פשט ליה מהימן בלא שבועה קאמ', משו' דלא אמרי' שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר שאין אדם יכול להשטמ ממנו בטענת נאנסו, ושאינו גובה מן הלקוחות אין אדם מקפיד עליו, והיינו דפשט ליה דמהימן ולגמרי משמ' אפי' בלא שבועה, ומ"ה אקשי ליה אמאי ולימ' ליה שטרך בידי מאי בעי, שאעפ"כ אין אדם עשוי להניח שטרו ביד אחרי', ולפי[כך] פי' לו רב חסדא דמשום מיגו הוא דקאמ' ומאי מהימן מהימן ובשבועה.

9. תוספות מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי - תימה למאי דמפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף קו. ושם) בשמעתא דהטוען טענת גנב בפקדון דלא מיחייב שבועת שומרין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת היכי קאמר לאו שבועה בעי אין ה"נ דלא מיחייב שבועה דאורייתא ואין לומר לאו שבועה בעי שבועת היסת קאמר דהיכי תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב חסדא ליפטר אפילו משבועת היסת ועוד דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה:): גבי רמי בר חמא ורבא מכלל דתרווייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בשטר וצריך לפרש וצריך להחזיר לו בשטר אם אין רוצה לישבע אבל בשבועה נאמן כי היכי דלא תיקשי דרבא אדרבא אמר לקמן דמהימן לומר החזרתית לך במיגו דנאנסו דקאמר רבא הלכתא דנשבע וגובה מחצה ואי בשבועת היסת איירי היכי קאמר בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ומהימן לומר החזרתית לך בלא שבועה הא לעולם בעי שבועת היסת ואומר ר"ת דהך שבועה דהכא מדרבנן ונתקנה קודם שבועת היסת כמו היא דהכותב (כתובות דף פז:): דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דקאמר התם דהויה שבועה דרבנן.

10. תומים סימן עב: מב

ואין להקשות לשיטת הש"ך הא דאמרינן ב"ב דף ע' (ע"א) המפקיד בשטר דנאמן החזרתית במגו דנאנסו, ואמר ליה לאו שבועה בעי ואינו נאמן ה"נ, וקשה הא יש לו מגו דנאנסו לפניך ופטור משבועה, דיש לומר דוודאי החזרתית במגו דנאנסו הוי מגו לא שכית, רק לעומת זה בטוען החזרתית יש העזה, וא"כ נח לו לטעון דבר דלא שכיח משיטעון דבר דמעיו וחבירו מכיר בשקרו, אבל במגו דנאנסו לפניך הרי לא שכיח וג"כ מעיו לא אמרינן. ובזה יובן הא דס"ד דר' עמרם שם בגמרא דר' חסדא דקאמר נאמן כוונתו בלי שבועה כמש"כ התוס' (ד"ה לימא ליה), וקשה איך ס"ד לפטור משבועה כיון דבנאנסה גופא איכא שבועה, אבל לפמ"ש ניהא, דהא יש מקום לטעות דאין צריך שבועה דיש לו מגו דנאנסו לפניך, ולכך לא הו"ל לומר סתם, ודו"ק.

11. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ע עמוד א

עו) בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתית לך מהו. מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן, או דילמא א"ל מפקיד אם איתא דאהדרתינהו ניהלי שטרך בידי מאי בעי. אמר ליה מהימן. ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי. אמר ליה ואי אמר ליה נאנסו מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי. א"ל סוף סוף לאו שבועה בעי. ופרקינן מאי נאמן נאמן ובשבועה מיגו דאי בעי אמר ליה נאנסו נאמן ובשבועה. והאי שבועה דאורייתא היא דומיא דשבועה דנאנסו דמיחייב שבועת [השומרין] (היורשין) וכן הלכה.

12. שפתי כהן על חושן משפט - סימן קכא

(לד) שבועה חמורה כו'. כתב הסמ"ע הוא שבועת המשנה וכדין נשבע ונטול דלעיל סי' פ"ב ופ"ז אבל שבועת הנתבע במפקיד בשטר דלפני זה היא שבועת התורה ממש כיון דאינו נפטר אלא במיגו דנאנסו ובטענת נאנסו ה' צריך לישבע שבועת התורה ממש שבועת השומרים וחילוק שבין ב' השבועות הללו מבואר בס' פ"ז עד כאן לשונו וכן נראה מדברי מהרש"ל שם סי' ל"ז וז"ל ומה שפסק שצריך לישבע שבועה חמורה היכא דנפקד אצלו בשטר היינו טעמא מאחר שאינו נאמן בטענת כתב ידך הוא אלא במגו שנאנסת א"כ לא עדיף מאלו טען נאנסת דצריך שבועת שומרים ומ"ש אה"כ שהמלוה צריך לישבע ש"ח שאין זה כתב ידו אין ר"ל שבועת התורה אלא כלומר כעין דאורייתא בנקיטת הפץ עכ"ל ולפע"ד זה אינו דהא הבעה"ת וט"ו כתבו כעין של תורה ומשמע מדרבנן כעין של תורה והכי משמע לישנא דכעין של תורה בכל דוכתי מדרבנן כדלעיל סי' פ"ט וצ"א ודוכתי ט"ו **אלא גם שבועת הנתבע במפקיד בשטר היא מדרבנן בנק"ח** וכמו שכתבתי לקמן סי' רצ"ו סעיף ב' עיין שם שהבאתי עוד ראיות ותימא היאך יעלה על הדעת לישבע ש"ד בטענת החזרתית דלא שייכא בדאורייתא כלל ודוק:

13. שפתי כהן על חושן משפט - סימן רצו: (ג)

אבל אם טוען כו'. ... וכ"כ המחבר בכמה דוכתי ואפ"ה בטוען החזרתית כתבו כעין של תורה (וכ"כ הטור לעיל סי' קכ"א סעיף ח' ואע"ג דהסמ"ע שם כתב בס"ק י"ד דהיינו שבועה דאורייתא ממש כבר השגתי שם עליו ע"ש) משמע דהיינו מדרבנן אלא דצריך

נק"ח כעין של תורה וכ"כ הסמ"ג עשין פ"ט ממש כהרמב"ם וכל זה ברור ונ"מ בין שבועה דאורייתא ממש ובין שבועה כעין דאורייתא לענין נחת'י לכנסיה וכן לענין היפוך וכן לענין חשוד כדאיתא בס"פ פ"ז ס"ט ר' וי"ג ועוד יש שאר נפקותות ודוק:

14. דף על הדף בבא בתרא דף ע עמוד א

ולכאורה יש לתמוה, דהא אשכחן בפרק המוכר את הבית שם דקרי להו תלמודא תנאי, דהכי איתא התם לימא בפלוגתא דהני תנאי, דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי וכו', ודייני א"י אמר, וכו'.

אמנם לפי האמת נלע"ד, דמדלא הגיהו כאן לא רשב"ם ולא רש"ל כמו שהגיהו בהמוכר פירות, על כרחנו לומר דהגירסא שלפנינו מוטעית היא, וכך היתה גירסתם לימא בפלוגתא שטר כיס וכו', ומימרא היא ולא ברייתא, וכן נראה בדברי רשב"ם שם שכתב לימא בפלוגתא הא דרב חסדא שטר כיס וכו'. וכן מצאתי שוב להרשב"א בספר תולדות אדם סי' צ"ב דגרס הכי ע"ש, ויש לנו כיוצא בו ביבמות ל"ב ב' בריש גיטין ה' ב', ובבבבא קב"ט א' וקנ"ד א' ע"ש, ובהוריות ב' א', ומצאתי סעד לדברי בדברי הרי"ף ז"ל שבפרק המקבל כתב, גרסינן בפרק המוכר את הבית שטר כיס וכו', וידוע דלישנא דגרסינן נאמר על הרוב על מימרא, וכדנקיט הכי על ברייתא רגיל למימר גרסי' בפרק פלוני תניא וכו' ע"ש, וספ"ק דקדושין, ובפרק כל הבשר, ובפרק ב' דברכות, ובסוף תענית ובכמה דוכתי ימצא כן הבקי בהלכותיו, עיין סוף פרק קמא דביצה, ופרק במה מדליקין, ופרק ד' דמגילה ופרק אלו מגלחין כמה זמני'.

15. רש"ש מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

גמרא לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא כו' דייני גולה כו' ודייני א"י כו'. עי' רשב"ם מפ"ק דסנהדרין מי המה. ותימה להזכירם **בברייתא ולקרותם תנאים הלא אמוראי נינהו כולהו** ועי' לקמן (ק) ברשב"ם ד"ה ה"ג דייני גולה אמרי וצ"ע. ועי' מעילה (ט' ב') תד"ה הלמדין ובנזיר (מ"ב) ד"ה מחכו [אח"ז מצאתי בתוס' כתובות (צ"ב ב') בד"ה דינא שהעתיקו לימא בפלוגתא שטר כיס כו' וכו' מהרשב"ם כאן שגרס כן]:

16. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

שטר כיס היוצא על היתומים. **פי' ואין העסק בעין** או מידי דאתו מחמתיה, שאילו היה קיים הא ודאי גובהו בלא שבועה ואפילו מיתומים קטנים שאפילו אביהן לא היה יכול לומר חזרתי ולקחתיו ממנו, ושמעתין ביתומים גדולים היא, דאילו ליתומים קטנים אין נזקקין אליהן לגבות מהם אלא בדמת אביהם בגו זמניה ואילו הוה בגו זמניה בלא שבועה גובה.

17. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

סברוה דכולי עלמא אית להו דנהרדעי וכו' מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו'. קשיא לי טובא ולכולי עלמא יהו פטורין מן החצי דהא דכולי עלמא אי טעין אבוהון נאנסו היה נאמן וכיון שכן נטעון להו, תירץ הראב"ד ז"ל דהכא כשטוענין היתומים אבינו צוה שהחזיר הפיקדון הזה כאלו הודה שלא נאנסו, ולהכי פליגי אם היה אביהן נאמן באותה שבועה או לא, ומורי הרשב"א נר"ו היה דוחה דכיון דהכא היוצא על היתומים אמרו סתם, בין גדולים בין קטנים משמע, ואני כבר כתבתי דהא על כרחך בגדולים היא, אבל מכל מקום אין הפירוש [מחזור] מדלא פרישו בגמרא שהיו היתומים טוענין כן בבבבא, ור"י ז"ל תירץ שהאונס אינו מצוי וכי איתיה קלא אית ליה, ונהי דאילו הוה אבוהון קיים וטעין הכי נאמן שהאמינתו תורה, אין ב"ד טוענין כן ליורשיו, וזה נכון.

18. תוספות מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

מ"ד נשבע וגובה כולו לית ליה דרב חסדא - וא"ת אכתי אמאי גובה כולו דניטעון ליתמי נאנסו וי"ל דמלתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואע"ג דאבוהון הוי מהימן לומר שנאנסו מיהו לא טענינן להו ...

19. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

וכי תימא ... אבל גבי יתמי דיליה דלא אמר אבוהון לא בתחלה ולא בסוף ליכא למטען להו, **דאם איתא דאיתניס עיסקא גבי אבוהון אגב צעריה מימר הוה אמר**. מאי אמרת דילמא האי דלא אמר משום דסבר דיכול למטרה ולמלווי, והיא הנותנת דמדלא אמר מוכחא מילתא דלא איתניס. ...

20. חידושי הרישב"א מסכת בבא בתרא דף ע עמוד ב

אימור מלאך המות הוא דאנסיה. פי' ואע"פ שמת מתוך השופי סבור היה שלא ימות כל כך מהרה ושיהא לו פנאי לצוות, א"נ מלאך המות אנסיה ושכח ולא צוה

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

אימור מלאך המות הוא דאנסייה. פרשב"ם ולא הספיק לצוות. וכ"כ רבינו גרשום דמת פתאום ולא מצי אמר. ובחי' הריטב"א כתב ביותר ביאור, דאע"פ שמת מתוך השופי, סבור היה שלא ימות כל כך מהרה, ושיהא לו פנאי לצוות. ויש להעיר דאע"ג שכן הוא הטבע שחושב דכשיגיע יום מותו יתודע לו ויצוה לביתו, מ"מ הרי מזדמן שאינו כן, דהאדם אינו יודע, וכדתנן במס' אבות (פ"ב מ"י) ושוב יום אחד לפני מיתתך, ופי' הרע"ב לפי שאין אדם יודע אימתי ימות, יעשה תשובה היום, שמא ימות למחר, וכן איתא במס' שבת (קנג.) וכי אדם יודע איזה יום ימות כו', ואמנם עי' בגמ' ב"מ (פז.) עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעי רחמי והוה חולשא, ופרש"י שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו, וא"כ הא דמת פתאום אינו שכית, ותלוי במחלוקת הראשונים אם טוענין ליתמי טענה דלא שכית, עי' בדברינו לעיל (ד"ה דיני גולה). ועי' בשר"ע (ח"מ סי' קז סי"ב) שכתב, ראובן שמת ונמצא בפנקסו כתוב בכתב ידו שהוא חייב לשמעון מנה, היוורשים פטורים כו'. ובבאר הגולה (שם אות ב) הביא מדברי הרשב"א, דמה שלא צוה ואמר בשעת מיתה שפרע, או מה שלא מחק הכתב, דילמא מלאך המות אנסייה, וגדולה מזו אמרי' בגמ' כאן, דאע"ג דאיכא שטר עיסקא מצי א"ל כן, כש"כ בכתב שעל פנקס כו'. ועי' בש"ך (ח"מ סי' שמא סק"ו) דזה שלא צוה לבניו לא הוה פשיעה אלא אונס כדקי"ל כאן דמלאך המות הוא דאנסייה, דלא כהסמ"ע (שם ס"ק יג) דהוה פשיעה שלא צוה לבניו.

22. דף על הדף בבא בתרא דף ע עמוד ב

בגמ': דאמרי נהרדעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. איתא במסכת בכא מציעא (עא, א), 'רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית, עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם, הא למדת שכל המלוה בריבית נכסיו מתמוטטין'.

בדרושי הצל"ח (אהבת ציון, א) ביאר את דברי הכתוב, דהרי עסקא הוי פלגא מלוה ופלגא פקדון, והפלגא מלוה שוב אינו נקרא על שם המלוה והוא באחריותו ומפלגא מלוה אינו רשאי לקבל שום ריוח כי ריבית גמור הוא ועיקר ההיתר שמקבל ריוח מפלגא פקדון, והנה בעוונותינו הרבים נפרץ שכמה בעלי הלואה מבליעים דמי אתרוג בלולב ומכבידים ריוח הרבה על העיסקא שאי אפשר להרויח כפלים כריוח הקצוב, ואולי לא היה הריוח כלו מספיק, לכך בא הכתוב לשבח את מדת הצדיק, דלא זו בלבד שלא קיבל ריוח מפלגא מלוה שזה מידת רשעים, אלא אפילו כספו דהיינו פלגא פקדון שנקרא כספו וברשותו קיים, גם כן לא נתן בנשך, שגם מזה לא קיבל שום ריוח.